

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

1. Η ανάγκη μιας μεσομακροπρόθεσμης σταθεροποιητικής πολιτικής

Υπάρχουν δύο πολιτισμικές στάσεις απέναντι στις εξελίξεις, στάσεις που αντανακλούν κοινωνικά συμφέροντα. Η μία είναι η στάση της διαχείρισης, της νομής, της μη κίνησης. Βλέπουμε αλλά δεν δρούμε. Δρούμε την ύστατη στιγμή κάτω από αφόρητες πιέσεις με την επιδίωξη να φτάσουμε πάλι το ταχύτερο δυνατό σ' ένα σημείο διατήρησης ή εκμετάλλευσης των κεκτημένων. Η άλλη στάση είναι η στρατηγική της κίνησης, της κατάκτησης νέων θέσεων για καθορισμό των εξελίξεων. Βλέπουμε και δρούμε. Κινούμαστε όταν φαίνονται τα πρώτα δείγματα των κινδύνων, των αλλαγών για να προκαταλάβουμε και να καθορίσουμε.

Ενα μόνιμο παράδειγμα για τις διαφορετικές προσεγγίσεις, στις οποίες οδηγούν οι δύο αυτές στάσεις είναι η ελληνική μακροοικονομική πολιτική.

Το κύριο χαρακτηριστικό των δημοσιονομικών εξελίξεων εδώ και πάρα πολλά χρόνια είναι η μόνιμη υστέρηση των φορολογικών εσόδων και η μη τήρηση των προβλέψεων του τακτικού προϋπολογισμού. Τα έσοδα αυξάνονται σε ποσοστό πολύ χαμηλότερου του προβλεπόμενου. Τα έξοδα υπερβαίνουν τα σχεδιαζόμενα. Το μόνιμο αποτέλεσμα η διεύρυνση του δημοσιονομικού ελλείματος, η ταχεία αύξηση του δημοσίου χρέους, η αποτυχία αποκατάστασης δημοσιονομικής ισορροπίας, η μακροοικονομική αστάθεια.

Απέναντι σ' αυτές τις εξελίξεις, κυριαρχεί συνήθως η στάση της αποφυγής των αναγκαίων παρεμβάσεων, η αισιοδοξία, ότι όλα θα πάνε τελικά καλά. Το παρελθόν διδάσκει ότι τα πράγματα δεν πάνε από μόνα τους καλά. Η έλλειψη πολιτικής αποφασιστικότητας και η ασάφεια ως προς τις κατευθύνσεις της οικονομικής πολιτικής καθυστερούν ή και ματαιώνουν την ανάκαμψη. Η μη λήψη των αναγκαίων διορθωτικών μέτρων έγκαιρα και η έλλειψη σχεδιασμού μιας αξιόπιστης μεσοπρόθεσμης οικονομικής πολιτικής χειροτερεύουν τις συνθήκες. Η αντιμετώπιση ενός κρίσιμου αδιεξόδου της οικονομίας έχει πιθανότητες επιτυχίας μόνο αν γίνει με αποφασιστικά και δραστικά μέτρα οικονομικής πολιτικής που θα

εντάσσονται σε ένα μεσοπρόθεσμο πρόγραμμα. Το πρόγραμμα σύγκλισης της ελληνικής οικονομίας που έχει υποβληθεί στην Κοινότητα αυτές τις μέρες μπορεί να αποτελέσει τη βάση για τη χάραξη της οικονομικής μας στρατηγικής. Πρέπει να έχουμε επίγνωση όμως ότι το πρόγραμμα σύγκλισης καταγράφει μόνο αριθμητικούς στόχους. Για να έχει πιθανότητες επιτυχίας πρέπει να συνδυάζεται με συγκεκριμένα μέτρα πολιτικής που να οδηγούν στο επιδιωκόμενο αποτέλεσμα. Διαφορετικά θα είναι πάλι μια άσκηση όπως και άλλες στο παρελθόν που απλώς συγκαλύπταν την αδυναμία πολιτικής.

2. Η διάκριση μεταξύ της ανάγκης σταθεροποίησης και αναπτυξιακών μέτρων

Η οικονομική πολιτική είχε θέσει ως ταυτόχρονους στόχους :

- (α) τη συγκράτηση και μείωση του πληθωρισμού
- (β) την ελεγχόμενη πορεία της δραχμής
- (γ) την ενίσχυση των επενδύσεων και της καταναλωτικής πίστης.

Οι δύο πρώτοι στόχοι απαιτούσαν μια αυστηρή νομισματική πολιτική με υψηλά επιτόκια και σφικτή πιστωτική πολιτική. Αντίθετα ο τρίτος στόχος επεδιώκετο κυρίως με μια πολιτική χαμηλών επιτοκίων και πιστωτικών διευκολύνσεων. Η χρήση των επιτοκίων προς αντίθετες κατευθύνσεις ανάλογα με την πιεστικότητα του κάθε στόχου, προκάλεσε σοβαρές διακυμάνσεις στο χρηματιστήριο και εξακολουθεί να αυξάνει την αβεβαιότητα της αγοράς για την τελική κατεύθυνση της νομισματικής πολιτικής.

Απαιτείται ένας σαφής διαχωρισμός βραχυχρόνιας σταθεροποίησης και μακροχρόνιας ανάπτυξης. Για την πρώτη θα χρειαστούν ακόμη για πολύ και τα υψηλά επιτόκια και οι περιορισμοί στις πιστώσεις. Μπορούν όμως να υπάρξουν παράλληλα και μέτρα αναπτυξιακής προοπτικής, όπως η τόνωση του ανταγωνισμού των επιχειρήσεων, οι υποδομές, η εισαγωγή νέων τεχνολογιών και

η αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού.

Η σημερινή συγκυρία επιτρέπει μάλιστα ένα ορατό διαχωρισμό :

- (ι) Τα εθνικά εργαλεία πολιτικής, όπως είναι τα επιτόκια, η συναλλαγματική ισοτιμία, οι φόροι και οι δαπάνες πρέπει να αφοσιωθούν στην σταθεροποίηση της οικονομίας, τη μείωση του πληθωρισμού και τον περιορισμό των ελλειμμάτων.
- (ιι) Το Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης και οι θεσμικές μεταρρυθμίσεις της Ενιαίας Αγοράς πρέπει να αποτελέσουν τον μοχλό της αναπτυξιακής πολιτικής.

Οι δύο αυτές κατηγορίες δεν πρέπει να συγχέονται. Τα εθνικά εργαλεία πολιτικής δεν πρέπει να ενδίδουν σε πιέσεις βραχυχρόνιας αναθέρμανσης της οικονομίας, και το ΚΠΣ δεν πρέπει με κανένα τρόπο να χρησιμοποιηθεί ως πλάγιο μέσο καταναλωτικών δαπανών ή αντιπαραγωγικών επιδοτήσεων.

3. Η πολιτική ιδιωτικοποιήσεων

Στην αρχή η κυβέρνηση με την ανάκληση πώλησης της OLYMPIC CATERING και τις προεκλογικές υποσχέσεις επαναλειτουργίας ορισμένων προβληματικών έδωσε το "σήμα" στην αγορά ότι επανεξετάζονται οι ιδιωτικοποιήσεις. Σε μια εποχή που σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες καταβάλλεται μεγάλη προσπάθεια εξάπλωσης των ιδιωτικοποιήσεων ήταν φυσικό το ξένο επενδυτικό ενδιαφέρον να στραφεί σε άλλες αγορές. Αργότερα, η αδυναμία χρηματοδότησης των ελλειμμάτων επανέφερε την ανάγκη πώλησης των προβληματικών και σημαντικού μέρους των δημοσίων επιχειρήσεων ως ύστατο μέσο δημιουργίας κρατικών εσόδων. Πέρα από την ασάφεια της πολιτικής που προκαλείται, η χρήση των ιδιωτικοποιήσεων ως δημοσιονομικής ένεσης και μόνο παρουσιάζει τα εξής προβλήματα :

- (α) Ανακουφίζει μόνο προσωρινά την δημοσιονομική πίεση και δεν μπορεί να

αποτελέσει μόνιμη πηγή εσόδων

- (β) Η ανακούφιση αυτή μπορεί να αποσπά την προσοχή από την αντιμετώπιση θεμελιωδών προβλημάτων της οικονομίας, τα οποία αργότερα εμφανίζονται οξυμμένα.
- (γ) Η ιδιωτικοποίηση σημαίνει κατάργηση ενός μέρους του δημοσίου κεφαλαίου το οποίο έπαψε πια να είναι απαραίτητο. Αντί τα έσοδα ιδιωτικοποίησης να χρηματοδοτήσουν κρατική κατανάλωση, θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν για περισσότερο αποδοτικές δημόσιες επενδύσεις στην υποδομή, τον εκσυγχρονισμό των δημοσίων επιχειρήσεων, τη βελτίωση του περιβάλλοντος, κλπ.

Αλλιώς θα οδηγηθούμε στην παράδοξη κατάσταση να εκποιούνται δημόσιες επιχειρήσεις με σκοπό την διατήρηση της κρατικής κατανάλωσης, η οποία είναι η κυρίως υπεύθυνη για τα σημερινά ελλείμματα.

Οι ιδιωτικοποιήσεις θα πρέπει να αποτελέσουν μια αυτόνομη συνιστώσα της οικονομικής πολιτικής, που θα σκοπεύει στην προσέλκυση ξένων επενδυτών, την απελευθέρωση των αγορών, την ένταση του ανταγωνισμού, τη βελτίωση της ποιότητας και τη μείωση της τιμής του προϊόντος ή των παρεχόμενων υπηρεσιών.

4. Η ανάγκη διατήρησης ενός Κράτους - Πρόνοιας

Κατά τη διάρκεια ενός σταθεροποιητικού προγράμματος θα πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα προστασίας των πιο αδύναμων στρωμάτων. Αλλιώς, υπάρχει σοβαρός κίνδυνος να επαναληφθεί αυτό που είδαμε στα νεοφιλελεύθερα πειράματα : τα πιο φτωχά στρώματα να εξαθλιώνονται ακόμα και η σταθεροποίηση να οδηγεί σε αυξημένη κοινωνική ανισότητα και αδικία.

Στη χώρα μας, τα αδύναμα στρώματα πλήττονται και από την άμεση αύξηση του κόστους ζωής, αλλά και από την ανεπάρκεια και οικονομική στενότητα του κράτους-πρόνοιας.

Μια οικονομική πολιτική θα πρέπει να φροντίζει για την εξυγίανση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης, με την εξασφάλιση των συντάξεων, την βελτίωση των υπηρεσιών και την πάταξη της αισχροκέρδειας και των κυκλωμάτων στο χώρο της υγείας. Ταυτόχρονα μια πολιτική προστασίας των καταναλωτών θα μείωνε τις προσπάθειες εκμετάλλευσης των χαμηλών εισοδηματικών στρωμάτων, και μια πολιτική κατάρτισης θα μπορούσε να μικρύνει το χρόνο παραμονής στην ανεργία. Το τριπλό αυτό Δίκτυο Ασφαλείας (πρόνοια, καταναλωτική προστασία, και κατάρτιση) δεν είναι πολυτέλεια σε μια σταθεροποιητική πολιτική. Είναι απαραίτητο μέτρο, έτσι ώστε η μεν οικονομική ύφεση να μην απειλήσει τον κοινωνικό ιστό, η δε αναζωπύρωση της οικονομικής δραστηριότητας να μπορεί να δώσει ευκαιρίες απασχόλησης σε όσο το δυνατό περισσότερους.

5. Ποιά στρώματα θα φέρουν το βάρος της προσαρμογής;

Κανένα πρόγραμμα σταθεροποίησης δεν πρόκειται να διαρκέσει πολύ ή να είναι αποτελεσματικό, εάν προηγουμένως δεν έχει δοθεί μια ευκρινής απάντηση σε αυτό το ερώτημα. Δεν είναι όλα τα κοινωνικά στρώματα υπεύθυνα για την οικονομική κρίση, και δεν πρέπει όλοι να φέρουν αναλογικά εξίσου το βάρος της προσαρμογής. Δεκαετίες στρεβλής ανάπτυξης, κρατικής προστασίας και συντεχνιακών πιέσεων έχουν δημιουργήσει εδραιωμένα συμφέροντα που αφαιρούν τον κοινωνικό πλούτο από τους αληθινούς παραγωγούς, τους πράγματι εργαζόμενους, τις ανταγωνιστικές επιχειρήσεις, τους ευσυνειδήτους επαγγελματίες και τους αποδοτικούς υπαλλήλους.

Μια σταθεροποιητική πολιτική πρέπει να διακρίνει ανάμεσα στις δύο αυτές κατηγορίες και να προσπαθήσει να εξουδετερώσει τα συμφέροντα της πρώτης κατηγορίας και να αυξήσει τα κίνητρα παραγωγικής δραστηριότητας της δεύτερης.

Στην πολιτική του Υπουργείου Οικονομικών διαφαίνεται μια τέτοια τάση, και γι' αυτό άλλωστε τα μέτρα είναι αποδεκτά από την πλειοψηφία. Πρέπει όμως να γίνει πολύ πιο ευδιάκριτη. Η φορολογική πολιτική πρέπει να γίνει επαχθέστερη σε μια

δραστηριότητα που δεν είναι κοινωνικά ωφέλιμη και ελαφρότερη σε δραστηριότητες που προάγουν τον πλούτο και την ευημερία της χώρας.

Το ίδιο πρέπει να ισχύσει και για τις δαπάνες του κράτους. Η περιστολή των δαπανών δεν πρέπει να είναι ενιαία για όλες τις κατηγορίες. Η επιδότηση των ποδοσφαιριστών είναι λιγότερο χρήσιμη από ένα σχολείο, και πρέπει να μειωθεί περισσότερο. Ο μισθός ενός υπαλλήλου με υπερβολικά συντεχνιακά προνόμια πρέπει να μειωθεί, ενώ οι αμοιβές ενός κοινωνικού λειτουργού να αυξηθούν.

Μια τέτοια πολιτική δεν είναι μόνο κοινωνικά δίκαιη. Είναι και οικονομικά αποτελεσματική γιατί αυξάνει τα κίνητρα παραγωγικής και χρήσιμης εργασίας και μειώνει τις στρεβλώσεις. Μέσα από μια τέτοια διαδικασία, η δημοσιονομική εξυγίανση δεν θα καταφέρει απλώς να μειώσει τα ελλείμματα, αλλά θα αναπροσανατολίσει και το παραγωγικό δυναμικό της χώρας σε μια κατεύθυνση αναπτυξιακή.

7. Το τραπεζικό σύστημα

Είναι πολύ διαδεδομένη η αντίληψη ότι για τα υψηλά επιτόκια δανεισμού των επιχειρήσεων ευθύνεται ο πληθωρισμός και τα δημοσιονομικά ελλείμματα του Δημοσίου. Παρασιωπάται έτσι το γεγονός ότι ένας τρίτος και σημαντικός παράγων είναι η μεγάλη διαφορά που υπάρχει στην Ελλάδα μεταξύ των επιτοκίων χορηγήσεων και καταθέσεων, πολύ μεγαλύτερη από ό,τι παρατηρείται σε κάθε άλλη Ευρωπαϊκή Χώρα. Η μεγάλη αυτή απόκλιση οφείλεται στην ολιγοπωλιακή διάρθρωση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, και οδηγεί σε αυξημένα κέρδη των τραπεζών παρά την πιστωτική ασφυξία που επικρατεί στην αγορά.

Η δυνατότητα των τραπεζών να αντλούν υπερκέρδη, χωρίς να είναι αναγκασμένες να εκσυγχρονίζουν τις υπηρεσίες τους και να διευρύνουν τον κύκλο εργασιών τους, έχει αρνητικές επιπτώσεις στο σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας.

Μια αναπτυξιακή πολιτική πρέπει να βάλει ως κεντρικό στόχο την αναμόρφωση και εξυγίανση του τραπεζικού συστήματος. Οι τράπεζες θα πρέπει να στερηθούν τα ολιγοπωλιακά προνόμια που κατέχουν σήμερα, να απαλλαγούν από τις χρεωκοπημένες επιχειρήσεις που έχουν στο χαρτοφυλάκιό τους και να επιδοθούν σε δραστηριότητες ενίσχυσης νέων και δυναμικών επιχειρηματικών πρωτοβουλιών.

Αντί να είναι η σκευοφόρος των προβλημάτων του παρελθόντος, οι τράπεζες πρέπει να γίνουν η ατμομηχανή της μελλοντικής ανάπτυξης του τόπου.